

УДК 330.341:631.1

Т. В. Романова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава
Ю. В. Залізник,
студентка фінансово-економічного факультету,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

T. Romanova,
PhD, Ass. Prof., Ass. Prof. of department of business economics and human resource management,
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava
Y. Zaliziak,
student at the Faculty of Finance and Economics, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University, Poltava

THE INNOVATION DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISE

У статті розглянуто теоретичні засади, сучасний стан та перспективи інноваційної діяльності підприємств аграрної сфери. Досліджено проблеми розвитку аграрного сектору економіки України. На прикладі аграрного підприємства розглянуто особливості впровадження нових технологій у виробництво та їх вплив на ефективність діяльності підприємства. Визначено та обґрунтовано необхідність розвитку аграрних підприємств на основі використання інноваційних технологій з метою забезпечення їх конкурентоспроможності. Зроблено висновки про важливу роль інновацій у розвитку агропромислового комплексу України.

In the article the theoretical bases, current status and prospects of innovative activities of enterprises of agriculture. The problems of the agricultural sector of Ukraine are researched. The example of agricultural enterprises the features of new technologies in production and their impact on the performance of the company are examined. Determined the necessity of farms through the use of innovative technologies to ensure their competitiveness. The conclusions about the importance of innovation in the development of agriculture of Ukraine.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, інноваційна діяльність, ефективність, новітні технології, інноваційний розвиток.

Key words: agricultural enterprise, innovation, efficiency, new technologies, innovative development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах має національне значення, оскільки саме у сільському господарстві створюється майже третина валового внутрішнього продукту, а в сільській місцевості мешкає приблизно така ж частка усього населення України. Однак на сьо-

годнішній день питання розвитку сучасних аграрних підприємств залишається складним і суперечливим. Одним з можливих шляхів підвищення ефективності сільськогосподарського підприємства є орієнтир на інноваційну модель його розвитку. Адже без інновацій неможливо підвищити конкурентоспроможність виробництва продукції та здійснити ринкові перетворення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням проблем економічного розвитку за рахунок використання інновацій присвячено праці вчених В. Александрової, Л. Антонюка, Ю. Бажала, А. Гальчинського, В. Гейця, В. Кузьменко, І. Макаренка, Л. Семіва, В. Семиноженка, В. Соловйова. Питання теорії та практики інноваційного розвитку підприємств аграрного сектора досліджували на теоретичному і методологічному рівнях В.Г. Андрічук, О.І. Дацій, М.М. Ільчук, М.Х. Корецький, Н.М. Сіренко та інші відомі вітчизняні науковці [1—5].

Разом з тим, питання підвищення ефективності сільськогосподарського підприємства та розвитку аграрного сектора економіки за рахунок використання інновацій залишаються недостатньо вивчені. Це зумовлює необхідність дослідження окресленої проблеми та підтверджує актуальність даної статті.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення місця та ролі інновацій в розвитку сільськогосподарського підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розвиток сільського господарства в сучасних умовах постає як життєво важливий чинник становлення усіх секторів економіки України. Це галузь матеріального виробництва, що має важливе значення в забезпеченні населення продуктами, а промисловості — сировиною, сприяє створенню робочих місць, а також зменшує рівень бідності населення. Однак сьогодні існує низка негативних чинників, які впливають на розвиток аграрного сектора України. Так, Стратегією розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року визначено, що основними проблемами розвитку аграрного сектору економіки є [9]:

— нерівномірність розвитку різних форм господарювання (послаблення позицій середніх сільськогосподарських товаровиробників внаслідок створення формально однакових, але не рівних умов господарювання);

— відсутність мотивації до кооперації та укрупнення дрібних сільськогосподарських товаровиробників у межах сільських громад, ослаблення економічного підґрунтя розвитку сільських громад;

— нестабільність конкурентних позицій вітчизняної сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках внаслідок незавершення процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності харчових продуктів;

— низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва;

— наявність ризиків збільшення виробничих витрат внаслідок зростання рівня зношеності техніки, переважання використання застарілих технологій, збільшення вартості невідновлюваних природних ресурсів у структурі собівартості виробництва вітчизняної сільськогосподарської продукції;

— відсутність у сільськогосподарських товаровиробників мотивації до дотримання агроекологічних вимог;

— обмежена ємність внутрішнього ринку споживання сільськогосподарської продукції, що обумовлена низькою платоспроможністю населення;

— недостатня ефективність самоорганізації та саморегулювання ринку сільськогосподарської продукції, складність у виробленні сільськогосподарськими товаровиробниками консолідованої позиції щодо захисту своїх інтересів;

— непоінформованість значної частини сільськогосподарських товаровиробників про кон'юнктуру ринків та умови ведення бізнесу в галузі;

— незавершеність земельної реформи.

Все вищезгадане свідчить про те, що без запровадження новітніх засобів виробництва та технологій досягнення високої ефективності й успішної роботи на внутрішньому і, тим паче, зовнішньому ринках неможливі. Тому значення інноваційної діяльності підприємства у даних умовах суттєво підвищується. Важливішим стає формування інноваційного потенціалу підприємств, який дасть змогу вдосконалити існуючі та оволодіти новими конкурентоспроможними технологіями. Це може стати важливим чинником подолання економічної кризи та забезпечення економічного зростання.

В основі інноваційного розвитку аграрного підприємства має бути принцип комплексності, що означає охоплення всіх підрозділів підприємства та напрямів його розвитку, а саме:

— створення й освоєння нових видів продукції та підвищення якості продукції, що випускається;

— впровадження прогресивної технології, механізації й автоматизації виробництва;

— вдосконалення планування, організації, контролю та управління в цілому;

— впровадження прогресивної організації праці;

— капітальний ремонт та модернізація основних засобів;

— заходи щодо економії сировини, матеріалів та всіх енергетичних ресурсів;

— науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи;

— основні техніко-економічні показники рівня виробництва та продукції, що випускається;

— соціальний розвиток підприємства [6].

Інноваційний розвиток підприємства тісно пов'язаний із розвитком науки і техніки, тобто включає в себе створення нових та вдосконалення застосовуваних технологій, засобів виробництва та кінцевої продукції з використанням передового вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Обґрунтовуючи напрями розвитку технологій, слід брати до уваги фактор винятковості, нестандартності об'єкта їх застосування, оскільки технології виробництва сільськогосподарської продукції мають певні особливості, які їх суттєво відрізняють. Дані технології персоніфіковані, оскільки розробляються для певних зон чи природно-кліматичних умов і включають у себе елементи творчості.

Розробка і використання технології вирощування сільськогосподарських культур базується на дії основних агроекологічних та економічних законів [7].

Таблиця 1. Показники діяльності тваринницької галузі
СТОВ "Скіф" за 2011–2014 роки

Показники	Роки			
	2011 (до запуску доїльного залу)	2012	2013	2014 (очікувані)
Загальне поголів'я ВРХ	1167	1223	1454	1518
у т.ч. дійне стадо, голів	380	440	470	510
Валове виробництво молока, т	2419	2893	3243	4539
Середньорічний надій на корову, кг	6366	6575	6900	8900

Зараз швидкими темпами відбувається матеріалізація наукових досліджень, застосування прогресивних технологічних процесів, їх комплексної механізації та автоматизації.

Так, завдяки впровадженню сучасних машин і технологій у сільськогосподарському товаристві з обмеженою відповідальністю "Скіф" Котелевського району Полтавської області щорічно засівається 1,8 тис. га зернових та зернобобових культур. При цьому 95% виробничих процесів механізовано. За останні 5 років діяльності підприємства було здійснено оновлення машинно-тракторного парку, а саме: придбано сівалки точного висіву "Planter", "Sunflower 9412-20", комбайни для збору врожаю "John Deere 9770STS", "Case-527", трактори "Fendt 930 Vario", "Challenger MT 665 c" та інші машини. Практично вся придбана техніка — це високопродуктивні машини та агрегати імпортного виробництва.

Переваги сучасної техніки полягають у тому, що вона забезпечує не лише комфортну роботу, а й сприяє отриманню високого врожаю, є універсальною і може виконувати одночасно кілька операцій. Наприклад, посівний комплекс виконує за один прохід 3 операції: сіє, вносить добрива, коткує посів.

Крім того, у сільгосп підприємстві впроваджують технологію мінімальної обробки ґрунтів, а на полях, які удобрюються органікою (її щорічно вивозиться до 20 тисяч тонн), — оптимальної, що не лише економить витрати на паливо-мастильні матеріали, а й сприяє поліпшенню родючості, адже при цьому вся органічна маса разом із поживними речовинами залишаються у верхньому шарі ґрунту. Застосовують також мінеральні та мікродобрива. В агроформуванні чітко дотримуються двох кормових і двох польових сівозмін, регулярно проводять сортооновлення. На демонстраційних полігонах випробовують нові гібриди та сільськогосподарські культури, а потім за показниками врожайності, стійкості до погодних умов тощо, ті чи інші сорти впроваджують у товарне виробництво. У 2012 році у СТОВ "Скіф" було зібрано 42,8 тис. ц зернових та зернобобових культур, а у 2013 році — 71,5 тис. ц.

Конкуренція між сільськогосподарськими товаровиробниками спонукає їх до поглиблення спеціалізації. На спеціалізацію виробництва в сільськогосподарських підприємствах впливає комплекс економічних і природних факторів. Серед них одним основними є попит і рівень цін на сільськогосподарську продукцію, які можуть значно стимулювати виробництво тих чи інших

видів продукції або стримувати розширення певних галузей.

Так, у 2013 році СТОВ "Скіф" довелось відмовитись від вирощення цукрових буряків, що було спричинено відсутністю надійних ринків збуту, хоча у 2012 році їх урожай склав аж 384 ц/га. Натомість у 2013 році поступово розширились посівні площі ріпаку, попит на який в останні роки зростає.

Інноваційний розвиток аграрної сфери не можливий без достатнього фінансового забезпечення.

Сьогодні ключовою проблемою є залучення інвестиційних ресурсів в інноваційний розвиток та їх раціональне використання, і від розв'язання даної проблеми залежать можливості подальшого економічного розвитку аграрного виробництва [8].

Так, протягом останніх 3-х років у розвиток тваринної галузі СТОВ "Скіф" було вкладено близько 15 мільйонів гривень. У серпні 2012 року в СТОВ "Скіф" ввели в дію новий молочний комплекс із двома приміщеннями для безприв'язного утримання корів та доїльним залом на 24 доїльні місця. Обладнаний зал найсучаснішим устаткуванням типу "ялінка" зі швидким виходом німецької компанії GEA Farm Technologies. Таке розташування тварин під час доїння покращує оглядовість корів, забезпечує більшу швидкість доїння, на одному місці можна видоїти 5 корів за годину. Вся ВРХ перебуває на однотипному раціоні годівлі, що відчутно підвищує продуктивність худоби.

Запровадження таких нововведень скорочує затрати на виробництво тваринницької продукції, забезпечує високу якість молока і тим самим сприяє його зростанню в ціні. Зараз господарство продає молоко за ціною 4,15 грн. за кілограм.

Плановий термін окупності даного проекту 5 років, але результати діяльності за 2013 рік дають підстави сподіватися на скорочення цього терміну, за умови стабільних закупівельних цін та своєчасних розрахунків переробників (табл. 1).

Дані таблиці 1 показують, що у 2013 році було збільшено дійне стадо до 470 голів, тоді як у 2011 році воно становило 380 голів, також зросло валове виробництво молока на 824 т (34%), а середньорічний надій на корову — на 534 кг (8,4%). Загалом у 2014 році очікується подальше зростання цих показників, зокрема планується збільшення середньорічного надою на корову на 2000 кг, що на 29% більше, ніж у 2013 році. Ці дані свідчать про ефективну діяльність підприємства та зростання його прибутків.

Одночасно з новим молочним комплексом у господарстві розбудовують інфраструктуру ферми — зве-

ли приміщення із сучасним обладнанням для утримання новонароджених телят та приміщення для утримання 1000 голів овець, кормоцех, забійний цех, сінажну яму, силосний майданчик. Нині триває будівництво нової тваринницької ферми за сучасними європейськими технологіями: споруджують два сараї на 288 корів, а також приміщення для відгодівлі ВРХ на 300 голів, у якому худоба буде розділена на 4 вікові групи й цілий рік перебуватиме на безприв'язному утриманні та матиме кормовий стіл. Крім того, ведеться будівництво елеватора потужністю до 10 тисяч тонн одночасного зберігання зерна. Тобто переважну більшість прибутків господарство вкладає у розвиток власного виробництва. Орієнтація на інноваційний розвиток має позитивний вплив та сприяє фінансовому зміцненню даного господарства.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У сучасних умовах більшість вітчизняних агропідприємств неспроможні виготовляти високоякісну й конкурентоспроможну продукцію, що є наслідком таких негативних явищ, як застарілий машинно-тракторний парк, постійне зростання цін на паливо-мастильні матеріали, недосконала кредитно-фінансова система й законодавча база та ін.

Тому важливу роль у розвитку агропромислового комплексу України відіграє впровадження новітніх технологій та досягнень науково-технічного прогресу. Саме інновації та інноваційна діяльність є необхідною складовою забезпечення процесу успішного, довготривалого та стійкого функціонування підприємства, однією з фундаментальних складових ефективної стратегії та важливим інструментом забезпечення конкурентних переваг, а також адаптації підприємства до змін соціального, економічного, політичного середовища.

Зусилля керівників та спеціалістів підприємства мають бути спрямовані на його технічне переоснащення, впровадження сучасних енергозберігаючих та екологічнобезпечних технологій, вдосконалення організаційно-економічного механізму діяльності, а держава у свою чергу повинна фінансово підтримати ініціативно активні аграрні підприємства. Перспективним напрямом подальших досліджень є пошук джерел фінансування інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. — 2-ге вид., доп. і перероблене. / В.Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.
2. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромислового виробництві України / О.І. Дацій // — К.: ННЦ ІАЕ, 2004. — 428 с.
3. Ільчук М.М. Ефективне функціонування молокопродуктового підкомплексу України / М.М. Ільчук // — К.: Нічлава, 2004. — 312 с.
4. Корецький М.Х. Інноваційний процес в АПК і перспективи його розвитку: монографія / М.Х. Корецький, О.І. Дацій. // — Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. — 144 с.

5. Сіренко Н.М. Чинники вибору інноваційної стратегії аграрними підприємствами України / Н.М. Сіренко // Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: "Економіка АПК". — 2009. — № 16. — С. 344—349.

6. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: навчальний посібник / Г.М.Тарасюк, Л.І Шваб // — К.: Каравела, 2003 — 432 с.

7. Тютюнник М.Г. Розвиток спеціалізації сучасних аграрних підприємств. Формування конкурентоспроможності АПК в умовах глобалізації. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції / М.Г. Тютюнник. — Полтава: ПДАА — 220 с.

8. Інноваційний розвиток підприємств аграрної сфери: регіональний аспект [Електронний ресурс] / О.Р. Жидяк // Економіка: реалії часу: [електрон. журн.]. — 2012. — № 2. — С. 165—168.

9. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р "Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>

References:

1. Andriyчук, V.H. (2002), *Ekonomika ahrarynykh pidpryyemstv* [Economics of agricultural enterprises], 2nd ed, KNEU, Kyiv, Ukraine.
2. Datsiy, O.I. (2004), *Rozvytok innovatsiynoyi diyal'nosti v ahropromyslovomu vyrobnytstvi Ukrainy* [The development of innovation activity in agroindustrial production Ukraine], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
3. Il'chuk, M.M. (2004), *Efektivne funktsionuvannya molokoproduktovoho pidkompleksu Ukrainy* [Effective functioning of milk sub Ukraine], Nichlava, Kyiv, Ukraine.
4. Korets'kyi, M.Kh. and Datsiy, O.I. (2001), *Innovatsiynyy protsess v APK i perspektyvy yoho rozvytku: monohrafiya* [The innovation process in agriculture and its future outlook], Nauka i osvita, Dnipropetrovs'k, Ukraine.
5. Sirenko, N.M. (2009), "Driving innovation strategy selection agricultural enterprises in Ukraine", *Visnyk L'viv's'koho natsional'noho ahrarynoho universytetu*. Seriya: "Ekonomika APK", vol. 16, pp. 344—349.
6. Tarasyuk, H.M. and Shvab, L.I. (2003), *Planuvannya diyal'nosti pidpryyemstva* [Planning for activity of the enterprise], Karavela, Kyiv, Ukraine.
7. Tyutyunnyk, M.H. (2007), "Development of specialization of modern agricultural enterprises", *Formuvannya konkurentospromozhnosti APK v umovakh hlobalizatsii* [Formation of competitiveness in a globalized agribusiness], *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Proceedings of the International Scientific Conference], PDAA, Poltava, Ukraine.
8. Zhydiak, O.R. (2012), "Innovative development of agrarian sector enterprises: a regional perspective", *Ekonomika: realiyi chasu*, [Online] vol. 2, available at: <http://economics.opu.ua> (Accessed 25 Oct 2014).
9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "About approval of Strategy of development agrarian the sector of economy on a period to 2020 year"", available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 25 October 2014).
Стаття надійшла до редакції 30.10.2014 р.